

литературных произведениях. Для творчества Е.А. Евтушенко характерно использование чисел *один* и *три* и их производных, слов со значением числа или отсутствия какого-либо количества, что указывает на отражение понимания русской культуры (для славян характерно сакральное отношение к числам один и три). Таким образом, исследования в области семантики и прагматики числа как кода может показать отражение культуры в художественном тексте при помощи метафоризации количества.

Библиографические ссылки

1. *Евтушенко Е.А.* Полное собрание сочинений: классика XX века [Электронный ресурс]. Москва : Моя большая книга. 406 с. URL: https://fb2-ePub.ru/load/babij_jar_polnoe_sobranie_stikhotvorenij_evgenij_evtushenko/1-1-0-13118 (дата обращения: 10.10.2020).
2. *Евтушенко Е.А.* Стихи [Электронный ресурс]. URL: <https://rustih.ru/evgenij-evtushenko/> (дата обращения: 12.10.2020).
3. *Евтушенко Е. А.* Стихотворения [Электронный ресурс]. URL: <http://www.evtushenko.net/index.html> (дата обращения: 12.10.2020).
4. *Трессидер Дж.* Словарь символов. М. : Гранд : ФАИР-пресс, 1999. 443 с.

ЗМЕНИ Ў ПРАВАПІСЕ БЕЛАРУСКІХ ЭКАНАМІЧНЫХ ТЭРМІНАЎ

В.У. Праконіна

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,
пр. Незалежнасці, 4, 220030, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь,
veraprok88@mail.ru*

На працягу XX–XXI стст. арфаграфічныя нормы мяняліся ў сувязі з рэформамі беларускага правапісу. На прыкладзе 243 беларускіх эканамічных тэрміналагічных адзінак разгледжаны і прааналізаваны змены арфаграфічнага афармлення тэрмінаў на падставе разгляду фактычнага матэрыялу крыніц беларускай эканамічнай тэрміналогіі. Змены ў правапісе беларускіх эканамічных тэрміналагічных адзінак былі прасочаны на двух паслядоўных этапах у развіцці арфаграфічнага афармлення тэрмінаў: змена арфаграфічных норм “тарашкевіцы” на “наркамаўку”; змена арфаграфічных норм паводле «Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі» 1959 года на нормы рэформы 2008 года. Аналіз фактычнага матэрыялу дае падставы сцвярджаць аб неабходнасці ў афармленні значнай колькасці беларускіх эканамічных тэрмінаў у адпаведнасці з апошнімі «Правіламі беларускай арфаграфіі» і ў стварэнні максімальна поўнага перакладнага тэрміналагічнага слоўніка, у якім былі б адлюстраваны сучасныя нормы правапісу.

Ключавыя словы: арфаграфічныя нормы; беларускія эканамічныя тэрміны; беларускі правапіс; змены ў правапісе.

На працягу станаўлення, фарміравання і развіцця беларускай эканамічнай тэрміналогіі беларускі правапіс неаднаразова мяняўся. У 20-ыя гг. XX ст. тэрміналогія карысталася “тарашкевіцай”, пасля рэформы 1933

года правапіс быў кардынальна зменены. А.І. Жураўскі адзначае, што «ў даваенных замежных выданнях на беларускай мове больш ці менш паслядоўна захоўваліся правапісныя і граматычныя нормы дарэформеннага беларускага правапісу, тады як у Савецкай Беларусі ўсе выданні прытрымліваліся толькі новага правапісу, прынятага ў 1933 г. Так фактычна ўзніклі два варыянты беларускай літаратурнай мовы, адрозненні паміж імі выяўляліся ў правапісных нормах, граматычных формах і ў лексіцы» [1, с. 8]. Палажэнні адпаведнай рэформы былі ўдакладнены ў «Правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі» 1959 года. На сучасным этапе арфаграфічныя нормы былі мадыфікаваны ў 2008 годзе ў сувязі з выхадам новай рэдакцыі «Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі». Змены моўных норм вядуць да змен у правапісе беларускіх эканамічных тэрмінаў.

На прыкладзе 243 беларускіх эканамічных тэрміналагічных адзінак, адабраных з крыніц беларускай эканамічнай тэрміналогіі XX стагоддзя, былі прасочаны змены ў іх правапісе на двух паслядоўных этапах у развіцці арфаграфічнага афармлення тэрмінаў.

I. Змена арфаграфічных норм “тарашкевіцы” на “наркамаўку” пасля рэформы беларускага правапісу 1933 г. і ўдакладнення гэтай рэформы ў 1959 годзе;

II. Змена арфаграфічных норм паводле «Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі» 1959 года на нормы рэформы 2008 года.

У межах першага этапу адбыліся наступныя змены ў арфаграфічным афармленні эканамічных тэрмінаў.

1. Неадлюстраванне асіміляцыйнай мяккасці на пісьме: *арышт маемасьці* [6, с. 52] – *арышт маёмасці* [4, с. 11], *арэчаўленьне* [13, с. 503] – *арэчаўленне* [27, с. 76], *валюта зменная* [6, с. 54] – *зменная валюта* [12, с. 52],

2. Перадача фіналі –а ў нескланяльных іншамоўных словах замест фіналі -о: *ажыё* [6, с. 51], *ажыю* [13, с. 499] – *ажыа* [22, с. 291], *інкасо* [6, с. 58] – *інкаса* [20, с. 27], *камбіё* [6, с. 59] – *камбіа* [7, с. 195], *манко* [6, с. 61] – *манка* [8, с. 14], *сальдо* [13, с. 506] – *сальда* [8, с. 86].

3. Неадлюстраванне мяккасці [л’] на пісьме ў запазычаных тэрмінах: *алёнж* [6, с. 52] – *алонж* [7, с. 192], *амбальж* [6, с. 52] – *амбалаж* [4, с. 9], *балянс* [14, с. 197] – *баланс* [4, с. 12], *блянк вэксальны* [6, с. 55] – *банк вэксальны* [22, с. 292], *валёрызацыя* [6, с. 54] – *валарызацыя* [7, с. 193].

4. Змякчэнне [п], [м], [б], [в], [н], [з], [с] перад [э]: *акцыянэр* [6, с. 52] – *акцыянер* [4, с. 8], *асыгнацыя* [13, с. 499] – *асігнацыі* [4, с. 11], *банк камэрцыйны* [6, с. 59] – *камерцыйны банк* [12, с. 30], *бімэталізм* [13, с. 499] – *біметалізм* [20, с. 8–9], *бэса* [6, с. 53] – *беса* [22, с. 292], *вірэмент* [6, с. 54] – *вірэмент* [23, с. 283], *дэбэт* [13, с. 501] – *дэбет* [4, с. 30], *дэпонэнт* [6, с. 57] – *дэпанент* [20, с. 16].

5. Змены ў пачатковых галосных і зычных, страта пратэтычных зычных: *гіпотэка* [13, с. 501] – *інатэка* [20, с. 27].

6. Перадача акання ў ненаціскных складах: *амортызацыя* [13, с. 499] – *амартызацыя* [24, с. 6], *боніфікацыя* [6, с. 53] – *баніфікацыя* [4, с. 16], *бордэро* [6, с. 53] – *бардэра* [22, с. 292], *доміцыль* [6, с. 56] – *даміцыль* [20, с. 23], *дэномінацыя* [13, с. 501] – *дэнамінацыя* [12, с. 17], *імабілізацыя капіталу* [6, с. 58] – *імабілізацыя капіталу* [22, с. 296].

7. Змена [дзк] на [дск]: *гаспадарка грамадзкая* [13, с. 501] – *гаспадарка грамадская* [28, с. 61], *падзел працы грамадзкі* [13, с. 501] – *грамадскі падзел працы* [8, с. 37], *праца грамадзка-карысная* [13, с. 505] – *грамадска карысная праца* [12, с. 47].

8. Замена суфіксаў –эр – на суфікс –ор: *арбітражэр*, *пасрэднік* [6, с. 52] – *арбітражор* [22, с. 291], *комі-вояжэр* [6, с. 60], *комівояжэр* [13, с. 503] – *коміваяжор* [12, с. 30], *экспортэр* [6, с. 71] – *экспарцёр* [8, с. 148].

9. Змячэнне [т] у словах іншамоўнага паходжання: *тант'ема* [13, с. 506] – *танц'ема* [8, с. 108], *рант'е* [13, с. 506] – *ранц'е* [8, с. 71], *ранцье* [9, с. 209].

10. Замена [а] на [э] ў корані іншамоўнага слова: *матар'ял* [6, с. 61] – *матэрыял* [25, с. 57].

У некаторых беларускіх эканамічных тэрмінах назіраюцца некалькі арфаграфічных змен у правапісе адначасова, напр. неадлюстраванне асіміляцыйнай мяккасці і замена [о] на [а] у ненаціскных складах і г.д.: *уласнасьць колектыўная* [13, с. 507] – *уласнасць калектыўная* [11, с. 207–208], *прадукцыйнасць* [14, с. 199] – *прадукцыйнасць* [10, с. 196], *размеркаваньне прыбыткаў* [6, с. 66] – *размеркаванне прыбытку* [4, с. 96], *роўніска* [6, с. 66] – *расніска* [7, с. 197], *канцэнтрацыя вытворчасці* [13, с. 503] – *канцэнтрацыя вытворчасці* [11, с. 109–110], *ліквіднасьць балянсу* [6, с. 61] – *ліквіднасць балансу* [16, с. 60], *бугальтар* [6, с. 53] – *бухгалтэр* [13, с. 500] – *бухгалтар* [4, с. 17], *бугальтэрыя* [6, с. 53] – *бухгалтэрыя* [10, с. 15]. Гэта асаблівасць характэрна для такіх пар тэрмінаў, у якіх адзін з тэрмінаў узяты з крыніц пачатку XX стагоддзя, а другі – канца XX – пачатку XXI стст.

Паслядоўнае адлюстраванне названых арфаграфічных змен сведчыць пра тое, што к канцу першага этапу напісанне беларускай эканамічнай тэрміналогіі вызначалася аднастайнасцю і адпавядала “Правілам беларускай арфаграфіі” 1959 г.

Змены ў правапісе на другім этапе мелі наступныя асаблівасці:

1. Змены ў правапісе асобных зычных і галосных у корані слова і ў асобных суфіксах: *блоуаут* [17, с. 102] – *блоўаўт* [9, с. 202], *плацежнае даручэнне* [8, с. 51] – *плацежнае даручэнне* [4, с. 42], *ф'ючэрская здзелка* [20, с. 80], *ф'ючэрсная здзелка* [24, с. 50] – *здзелка ф'ючарсная* [22, с. 296].

2. Перадача ненаціскай фіналі –ар у запазычаных словах замест фіналі –эр згодна з новай рэдакцыяй “Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі”

(2008): *бартэрная здзелка* [21, с. 7] – *бартарная здзелка* [26, с. 10], *ордэр* [10, с. 43] – *ордар* [26, с. 29], *трэйдэр* [25, с. 91] – *трэйдар* [26, с. 42], *тэндэр* [29, с. 55] – *тэндар* [27, с. 78].

У прыведзеных парах беларускіх эканамічных тэрмінаў нарматыўным з’яўляецца другі тэрмін.

Змены ў правапісе беларускіх эканамічных тэрмінаў былі прааналізаваны на падставе разгляду фактычнага матэрыялу крыніц беларускай эканамічнай тэрміналогіі. Картатэка беларускіх эканамічных тэрмінаў налічвае 112 крыніц. Гэта слоўнікі (47), вучэбныя дапаможнікі і падручнікі (18), метадычныя указанні, праграмы і практыкумы (11), часопісы (36). 16 крыніц з дадзенага пераліку выдадзена пасля 2008 года. У сувязі з гэтым узнікае неабходнасць у афармленні значнай колькасці беларускіх эканамічных тэрмінаў у адпаведнасці з апошнімі “Правіламі беларускай арфаграфіі” і ў стварэнні максімальна поўнага перакладнога тэрміналагічнага слоўніка, у якім былі б адлюстраваны сучасныя нормы правапісу.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Жураўскі А. І. Праблемы норм беларускай літаратурнай мовы / АН Беларусі, Беларус. кам. славiстаў. Мінск : Навука і тэхніка, 1993. 35 с.

Крыніцы фактычнага матэрыялу

1. Агароднікава С. В. Беларуская мова : Зб. практыкаванняў для студэнтаў экан. ВУЗ/ С. В. Агароднікава, М. І. Бажкова, І. І. Навасельцава. Мінск : БДЭУ, 1999. 88 с.
2. Аграрная эканоміка : Карот. слоўнік / П. В. Лешчылоўскі, Б. В. Ульянка, У. К. Буга; пад. рэд. Г. М. Лыча. Мінск : Ураджай, 1990. 143 с.
3. Акуленка А. А. Руска-беларускі слоўнік эканамічных тэрмінаў / А. А. Акуленка, Г. Ф. Вештарт, Т. М. Трухан. Мінск : Права і эканоміка, 2011. 123 с.
4. Асіпчук А. М. Беларуская мова. Прафесійная лексіка : дапам. / А. М. Асіпчук, В. В. Маршэўская, А. С. Садоўская. Гродна : ГрДУ, 2009. 271 с.
5. Беларуская навуковая тэрміналогія. Вып. 17 : Слоўнік бухгалтарскай тэрміналогіі : расійска-беларускі слоўнік : праект. Менск : Выд. ін-та беларус. культуры, 1928. 71 с.
6. Внешнеэкономическая деятельность : Словарь-справочник / С. Ю. Кричевский, Д. И. Панков, Л. В. Бедрицкая, В. Ф. Толстоухова; под ред. С. Ю. Кричевского. Минск : Выш. шк. 1992. 208 с.
7. Гассиева И. И., Молочко Н. В. Словарь-минимум экономических терминов : русско-белорусско-англо-французско-арабский : в 2 ч. / Белорус. гос. ун-т; ред. Р. В. Михновец. Минск : БГЭУ, 1995. Ч. 2. : Л–Я. 88 с.
8. Губкіна А. В. Беларуская мова. Эканамічная лексіка / А. В. Губкіна, В. А. Зразікава. Мінск : Издательство Гревцова, 2009. 198 с.
9. Дубовик А. Е. Англо-русско-белорусский словарь менеджера = English-Russian-Delarusian dictionary for a manager = Англа-руська-беларускі слоўнік менеджэра. Мінск : Выш. шк., 1996. 320 с.
10. Кароткі эканамічны слоўнік / скл. Я. А. Александровіч, В. В. Асмалоўскі, І. В. Балдзін, Ф. В. Баравік, А. І. Бязлюдаў, Р. П. Валевіч, С. С. Васкоўскі; пад рэд. М. І. Платніцкага. Мінск : БДЭУ, 1993. 256 с.

11. Краткий русско-белорусский словарь экономических и бухгалтерских терминов / сост. О. П. Зенькович, П. И. Малько, В. С. Молчан, А. А. Скикевич, Т. И. Скикевич; под ред. О. П. Зенькович. Минск : Ураджай, 1994. 88 с.
12. *Ляпідус І.* Палітычная эканомія ў сувязі з тэорыяй савецкай гаспадаркі. Мінск : Белдзяржвыд., 1931. 516 с.
13. *Любімаў Л.* Палітычная эканомія : (пачатковы курс). Менск : Дзяржаўнае выдавецтва Беларусі, 1925. 208 с.
14. *Лявонцьеў Л. А.* Пачатковы курс палітычнай эканоміі. Мінск : Дзяржвыд. Беларусі. Соцэкспраўсектар, 1936. 370 с.
15. *Малашук І. М.* Беларуская мова. Прафесійная лексіка: камунікатыўны аспект. Мінск : БДЭУ, 2009. 71 с.
16. Маркетинг: Словарь-справочник / Л. В. Бедрицкая, М. А. Кудревич, В. К. Матюшевская, М. В. Мишкевич, В. С. Протасеня, В. Ф. Толстоухова. Минск : Выш. шк., 1993. 333 с.
17. *Наталевич О. Г.* Русско-белорусский словарь экономических терминов (с учётом новых правил белорусской орфографии) / О. Г. Наталевич, М. Н. Юнаш, С. В. Огородникова. Минск : БГЭУ, 2010. 47 с.
18. Падлік, аналіз, кантроль : Руска-беларускі тлумачальны слоўнік / Скл. В. І. Стражаў, Л. І. Краўчанка, А. П. Міхалкевіч, Н. А. Русак, В. В. Кажарскі, П. Я. Панкоўская, А. М. Сушкевіч, Д. А. Панкоў. Мінск : БДІНГ, 1990. 32 с.
19. *Слепуха Н. В.* Краткий русско-белорусский словарь экономических терминов : учебно-методическое пособие. Минск : Частный институт управления и предпринимательства, 2007. 85 с.
20. Словарь менеджера / Г. И. Кравцова, М. И. Плотницкий, Р. П. Валевич, Е. И. Кравцов, Г. К. Мультиан, М. Г. Пронина, А. Н. Тур; под ред. Г. И. Кравцовой, М. И. Плотницкого. Минск : Выш. шк., 1992. 136 с.
21. Словарь-справочник по современной экономике : на пяти языках / М. В. Мишкевич, Л. И., Василевская, В. Н., Ермаков, М. И. Плотницкий; под общ. ред. М. И. Плотницкого, М. В. Мишкевича. Минск : Выш. шк., 1996. 364 с.
22. Слоўнік катэгорый эканамічнай тэорыі / С. Я. Янчанка (кіраўнік), Т. І. Адамовіч, А. І. Ванькевіч і інш. Мінск : Ін-т эканомікі Нац. акад. навук Беларусі, 1999. 286 с.
23. Слоўнік эканамічных тэрмінаў / склад. Г. І. Базылева. Мінск : МДП, 1992. 54 с.
24. Тлумачальны слоўнік гандлёвых тэрмінаў / Р. П. Валевіч, М. М. Нясмелаў, А. Г. Раміна, Г. В. Траяноўская; пад агул. рэд. Р. П. Валевіч. Мінск : Выш.шк., 1995. 103 с.
25. Тэксты для аналізу і перакладу : Метадычныя распрацоўкі для студэнтаў-завочнікаў факультэтаў прадпрымальніцтва і кіравання па спецыяльнасці «Прадпрымальніцкая дзейнасць» / Бел. дзярж. аграр. тэхн. ун-т., Каф. бел. і рус. моў; склад. А. П. Занкавіч. Мінск : БАТУ, 1998. 13 с.
26. *Шаршнёў А. В.* Беларуская мова. Прафесійная лексіка. Мінск : Прыватны інстытут кіравання і прадпрымальніцтва, 2010. 85 с.
27. Эканамічная тэорыя : вучэбна-метадычны дапаможнік / Л. М. Давыдзенка і інш. Мінск : БДПУ, 2007. 339 с.
28. *Jasińska-Socha Teresa.* Mały praktyczny słownik biznesmena białorusko-polski polsko-białoruski : [około 2000 haseł] / Teresa Jasińska-Socha, Nadzieja Panasiuk. 1-ewyd. Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1995. 116 s.